

Sociální informace XI/2021

Děti – neviditelné oběti násilí v rodině

**Dítě – svědek domácího násilí
= oběť = ohrožené dítě**

Tímto jednoduchým výrokem lze vyjádřit roli dítěte v rodině, kde se odehrává domácí násilí. Dítě je vždy obětí domácího násilí, jestliže je mu přítomno a dochází k němu mezi rodiči, mezi jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte nebo mezi dalšími osobami v domácnosti obývané dítětem. Dítě je třeba považovat za sekundární oběť domácího násilí i v případě, že není osobně přítomno jednotlivým útokům pachatele domácího násilí vůči přímé oběti. Příznivý citový, rozumový a mravní vývoj dítěte je ohrožen vždy, pokud vyrůstá v domácnosti, ve které dochází k domácímu násilí mezi jinými osobami, a to i když není jeho očitým svědkem. Podle definice Světové zdravotnické organizace (WHO) je rovněž dítě nacházející se v pozici svědka domácího násilí považováno za psychicky týrané dítě.

Negativní dopad domácího násilí na dítě může být značně rozsáhlý. Vedle bezprostředního ohrožení fyzického a duševního zdraví v průběhu pokračujícího domácího násilí se může tento jev projevat zejména v podobě dlouhodobé traumatizace dítěte, ve zhoršeném chování a školním prospěchu, v potížích s navazováním partnerských vztahů v dospělosti a rovněž v transgeneračním přenosu násilných vzorců chování na dítě.

Zvýšenou psychickou zátěž představuje pro dítě i situace po skončení domácího násilí v rodině, kdy dojde k vykázání pachatele ze společného obydlí nebo naopak kdy jeden z rodičů odejde spolu s dítětem ze společné domácnosti, kterou doposud obývali s pachatelem domácího násilí. V těchto situacích se dítě musí vypořádat s otázkami spojenými s novým uspořádáním výchovy a jeho kontaktů s rodiči, případně též se změnou místa bydliště, školy, se změnou sociálního statusu apod.

Reakce dětí na násilí mezi rodiči

Poměrně často se stává, že dítě je svědkem domácího násilí, ale přitom to, co se děje, jako násilí vůbec nevnímá. Jedním z rozhodujících faktorů je věk dítěte. Dochází-li k domácímu násilí od jeho raného věku, dítě to, v čem vyrůstá, považuje za normální, takže ani projevy domácího násilí nepovažuje za nic, co by nepatřilo do rodinného života. Pokud násilí v rodině začne

Domácí násilí způsobuje především dětem dlouhodobá traumata. Ilustrační foto: Pixabay

po desátém roku věku dítěte a do té doby byla rodinná atmosféra jiná, už vše vnímá jinak. Jako nejčastější reakce lze pozorovat následující:

- Obranné mechanismy a sebezáchovné reakce dětí na násilí mezi rodiči – některé děti se snaží před tím, co se doma děje, schovat, některé se do situace pokouší aktivně vstupovat. Některé v určitých oblastech předhoni svůj vývoj, v jiných zase mohou být zabrzděny (jejich vývoj je nerovnoměrný). Děti mohou dále reagovat vytěsňením situací, racionalizací, zkruslováním reality. Častým obranným mechanismem je i převrácení rolí, kdy se dítě pro oběť domácího násilí stává pečující osobou.
- Pocity viny – provází děti nejen ve chvílích bezprostředního násilí, kdy se domnívají, že ony jsou spouštěčem násilí, ale i průběžně, mnohdy po rozpadu rodiny, kdy rodiče s dětmi zdatně manipulují a vydírají je.
- Somatizace – častá nemocnost dětí.
- Identifikace dítěte s agresorem – projevuje se velmi silnou vazbou na agresora, tedy na toho silnějšího, kdo má v rodině moc. Děti přijmou vidění agresora, protože je pro ně bezpečnější, vnímají, že druhý rodič (oběť) je nedokáže ochránit.
- Vztek – zejména v období puberty.

Dopady domácího násilí na děti v dětském věku

Domácí násilí v rodině poznamenává celý rodinný systém, dochází k narušení vztahu dítěte s matkou, otcem i sourozenci, případně i s ostatními rodinnými příslušníky. Dále dochází u dětí zejména k následujícím:

- Narušení regulačních mechanismů dětí, násilné chování, silné emotivní reakce, potíže s adaptací, s výdrží, s dokončením školy.
- Bezmoc, která vede k tomu, že si děti k lidem vytvoří bazální nedůvěru, kterou kompenzují tím, že přehánjí svou samostatnost nebo opovrhují vším či naopak jsou přehnaně úslužné.
- Nedostatečná identita a snížená sebehodnota.
- Osamocení, neboť děti nejsou zvyklé spoléhat na pomoc zvenčí. Zároveň nemají takové zážitky, které by mohly běžně sdílet s ostatními dětmi, proto často nemají vrstevnické vztahy. Ve starším školním věku jsou pak zpravidla na okraji skupiny – buď jako outsideři, nebo patří do skupiny třídních agresorů.
- Posílení, kdy některé děti na sobě hodně pracují, aby se měly jinak.
- „Postaršení“ v důsledku toho, že jsou stavěny do rolí, které neodpovídají jejich věku, a jejich psychická a emoční zralost pak odpovídá dítěti staršího věku.
- Úzkost, dětská deprese, sebepoškození.
- Snížení imunity a zdravotní obtíže na psychosomatickém podkladě.
- Obavy z budoucnosti a partnerství, neboť děti nemají vzor, a tedy ani představu, jak by to v budoucnu mělo vypadat, aby to bylo „správně“.

Děti, které zažívají násilí v rodině, nemají stejné dětství jako ostatní děti. Nesou si v sobě psychické následky, které v mnoha případech přetrvávají i v jejich dospělosti. Situaci v rodině nemohou samy změnit, k tomu potřebují citlivou a dlouhodobou pomoc.

Organizace, které se zabývají podporou a pomocí dětem, jsou následující:

Hlavním cílem **Centra Locika** je pomoc dětem a jejich rodičům žít život bez násilí a posilovat zdravé vztahy v rodině. Jedná se zejména o pomoc dítěti vyrovnat se s dopady násilí (snížit míru traumatizace), pomoc oběma rodičům vyrovnat se s dopady násilí a podpořit jejich rodičovské kompetence, snížit riziko přenosu násilného chování do další generace a prevence dalšího poškozování dítěte v jednání s institucemi.

Sídlo: Umělecká 588/6, Praha 7

Kontakt: tel.: 734 441 233, e-mail: katerinam@centrumlocika.cz, zdenkab@centrumlocika.cz

Acorus, z.ú., poskytuje dětem, dospívajícím a jejich rodičům, kteří zažívali nebo zažívají domácí násilí, komplexní odbornou pomoc směřující k překonání jejich nepříznivé sociální situace a k životu bez přítomnosti násilí. Jedná se zejména o pomoc dětem zorientovat se v tíživé rodinné situaci, pomoc zpracovat traumatické zážitky, porozumět vlastním potřebám a ozdravit vztahy s jednotlivými členy rodiny. Dále i pomoc bezpečně vyjádřit své emoce, relaxovat a ventilovat vnitřní napětí a stres, které dlouhodobě zažívají.

Sídlo služby pro děti: Bratislavova 4/27, Praha 2

Kontakt: tel.: 283 892 772, e-mail: info@acorus.cz

Intervenční centrum Praha

Cíle pomoci v **Intervenčním centru** jsou v návaznosti na vykázání či jinou formu zákazu kontaktu s druhým rodičem zprostředkovat dítěti informace o jeho právech, přiměřeně ho informovat o stávající situaci a o tom, co se děje. Dále umožnit mu sdílet zkušenosti s prožitým násilím, pomoci mu tyto zkušenosti zpracovat a zabránit traumatizaci v návaznosti na násilí v rodině.

Sídlo: Chelčického 39/842, Praha 3

Kontakt: tel. 281 911 883, 734 510 292, e-mail: icpraha@csspraha.cz

Je možné se obrátit se i na pracovnice oddělení sociálně-právní ochrany dětí Odboru sociálního Úřadu MČ Praha 4, které naleznete na adrese Antala Staška 2059/80b ve druhém podlaží. Kontakt: vedoucí OSPOD Bc. Petra Opočenská, DiS.: tel. 261 192 336, e-mail: petra.opocenska@praha4.cz